

بررسی عملیات روانی آمریکا علیه عراق در جنگ 2003 میلادی

The survey of USA Psychological operation againsts Iraq in 2003 war fare

احمد سلیمانی^{*}، حمید رضا حاتمی^{**}، احمد باصری^{***}، حجت اله مرادی^{****}

Abstract

Introduction: The present research is provided for identifying and determining tactics and technics the us Psychological operation instruments againsts Iraq in 2003 warfare in stragical, operational, tactical, and consolidation levels.

Method: The present research is applied research and is a type of descriptive- mesearable method. Society statistical study includes 50 experts of imam hossein university in Psychological operation and a number of military commanders experts in Psychological warfare. (they have been choosed purposive) and for getting their opinion used a researcher questionnaire.

Results: In this research Psychological operation technics and tactics againsts Iraq in 2003 war, was investigated and deter mined in diferent levels and distinguished that from 49 technics was conducted by coalition forces with the us leader ship, 5 technics in stragical level with 4.57 points, 17 technics in operational level with 4.17 points, 21 technics in tactical level with 4.08 points, and 6 technics in consolidation level with 3.87 points have been used. (5 is total score)

Discussion: Americans used stragical level technics for satis factory public opinion in the world, and used of tactical and operational tactics with divideing Iraq society (leaderships- armed forces- people) and then occupying Iraq used the technics of consolidation level for stability and solidation.

Key words: Psychological operation- technics and tactics Psychological operation- Psychological operation levels- amrica- Iraq.

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر به منظور شناسایی و تعیین تاکتیک ها، تکنیک ها و ابزارهای عملیات روانی آمریکا علیه عراق در جنگ 2003 میلادی، در سطوح استراتژیکی، عملیاتی، تاکتیکی و تحکیمی صورت گرفته است.

روش: این پژوهش از نظر نوع، یک تحقیق کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی- پیمایشی می باشد. 50 نفر از صاحب نظران عملیات روانی دانشگاه امام حسین (ع) و همچنین تعدادی از فرماندهان نظامی در سطح سپاه که در بحث جنگ روانی تخصص دارند، (به صورت هدفمند انتخاب شده اند) جامعه آماری تحقیق را تشکیل می دهند. برای سنجش نظرات آنها از یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است.

نتایج: در این پژوهش تکنیک ها و تاکتیک های عملیات روانی آمریکا علیه عراق در جنگ 2003 میلادی در سطوح مختلف شناسایی و تعیین شد و مشخص گردید که از 49 تکنیک احصاء شده نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا 5 تکنیک را در سطح راهبردی با 4/57 امتیاز، 17 تکنیک را در سطح عملیاتی با 4/17 امتیاز، 21 تکنیک را در سطح تاکتیکی با 4/08 امتیاز و 6 تا را در سطح تحکیمی با 3/87 امتیاز (از مجموع 5 امتیاز) به کار برده اند.

بحث: آمریکایی ها از تکنیکهای سطح راهبردی برای متقاعد سازی افکار عمومی مردم جهان، استفاده نموده و در سطح عملیاتی و تاکتیکی آنها با تقسیم بندی جامعه عراق (رهبران، نیروهای مسلح و مردم) تاکتیک ها و تکنیک های عملیات روانی را بر روی آنها اجرا نمودند و پس از اشغال عراق برای تثبیت و تحکیم حضور خویش در عراق تکنیکهای سطح تحکیمی را به کار بردند.
کلید واژه ها: عملیات روانی، تکنیک ها و تاکتیک های عملیات روانی، سطوح عملیات روانی، آمریکا، عراق.

* دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه جامع امام حسین (ع).

** استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع).

*** عضو هیات علمی دانشگاه امام حسین (ع).

**** عضو هیات علمی دانشگاه امام حسین (ع).

مقدمه

بدون شک با پیشرفت علم و فن آوری، نوع نگرش انسانها به دنیای پیرامون متفاوت و مدرن شده است و پیرو آن، نزاع و نبرد انسانها نیز متفاوت و مدرن گشته است. ظالمان و زورمداران برای تسلط بر مظلومان به شیوه‌ها و روش‌های متفاوتی روی آورده‌اند. گرایش استکبار به عملیات روانی در مقطع زمانی حاضر را نیز می‌توان در این رهگذر ارزیابی نمود. استکبار جهانی به دنبال آن است که سرزمین‌ها را بدون تلفات تصاحب کرده و بدون کمترین هزینه جانی و مالی زیر یوغ سلطه ببرد. چنانکه هیلز گری در کتاب جنگ پسا مدرن بیان می‌کند: «متقاعد ساختن یک نفر به پیوستن به شما بسیار ارزانتر از کشتن او تمام می‌شود. کلمات بسیار کم هزینه‌تر از گلوله‌های تفنگ است تا چه رسد به گلوله‌های توپ و تانکها، وانگهی با کشتن آن شخص، تنها دشمن را از داشتن یک سرباز محروم می‌کنید. حال این که اگر او متقاعد شود به نیروهای دولتی بپیوندد، یکی به ضرر دشمن است و یکی به نفع نیروهای دولتی و این یعنی کسب دو امتیاز با یک حرکت» (هیلز گری، ۱۳۸۱، ص ۴۸).

عملیات روانی^۱ قدمتی دیرینه دارد. صاحب نظران از آن با نام‌های جنگ افکار، جنگ اعصاب، جنگ واژه‌ها و جنگ سرد یاد کرده‌اند. برای اینکه این جنگ باعث می‌شود اندیشه، بینش، عقل و در نهایت روحیه نیروهای درگیر و مخاطبان مورد نظر هدف قرار گیرد. به طوری که هدف عملیات روانی را نابودی روحیه نیروهای دشمن و حفظ روحیه نیروهای خودی دانسته‌اند (مرادی، ۱۳۸۷، ص ۵۲).

تاکنون تلاش‌های نظری مختلفی صورت گرفته تا تعریف جامع و دقیقی از عملیات روانی به دست آید. هر یک از محققان و مؤلفان این قلمرو تلاش کرده‌اند تا به باور خویش، تعریفی دقیق و موجز پیرامون آن ارائه دهند. برخی معنای عملیات روانی را به فعالیت‌هایی محدود می‌کنند که به طور مشخص در قلمرو و صلاحیت نیروهای مسلح قرار دارد. بنابراین آن را

تلاشی می‌دانند که بیشتر بر تبلیغ برای مخاطبان خاص و پشتیبانی از مأموریت‌های نظامی معین متمرکز است (شاه محمدی، ۱۳۸۶، ص ۴۴).

صلاح نصر عملیات روانی را اینگونه تعریف می‌کند: "عملیات روانی استفاده برنامه ریزی شده از تبلیغات و فعالیت‌های ارتباطی توسط یک دولت یا مجموعه‌ای از دولت‌هاست که به منظور تاثیر گذاری بر نظرات، احساسات، موضع گیری‌ها و رفتار گروه‌های دوست و دشمن یا بی طرف صورت می‌گیرد، به گونه‌ای که به تحقق سیاست دولت یا دولت‌های مزبور و اهداف آنها کمک کند" (نصر، ۱۳۸۷، ترجمه یارمند، ص ۸۴).

اما دپارتمان جنگ روانی ارتش آمریکا عملیات روانی را اینگونه تعریف کرده است. به تعبیر آنان "جنگ روانی^۲ عبارت است از اقدامات برنامه ریزی شده و منظم برای آماج اطلاعات قرار دادن مخاطبان خارجی، به منظور تأثیر بر هیجانات، انگیزه‌ها و رفتار آنان." (ابراهیمی، بای و صدوقی، ۱۳۸۶، ص ۱۱۹).

در این مقاله تعریف مورد نظر از عملیات روانی، تعریف مورد نظر دکتر الیاسی است:

«عملیات روانی، به شیوه‌ها، روش‌ها و فنون روانی، سیاسی، اطلاعاتی و... گفته می‌شود که نهادها، گروه‌ها و دولت‌ها با بهره‌گیری نظام‌مند و برنامه ریزی شده از آنها می‌کوشند تا در سطوح مختلف محلی، ملی و یا بین المللی بر روحیه، انگیزه‌ها، نگرشها و هیجانات گروه‌های آماج، اعم از دشمن، بی طرف، یادوست، تأثیر بگذارد و آنها را به انجام یا عدم انجام واکنش‌های معین، ترغیب کنند» (الیاسی، ۱۳۸۸، ص ۱۸-۱۷).

در جهان امروز عملیات روانی جزئی از فعالیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی کشورهای استعماری است که تحت پوشش سازمان‌های اطلاعاتی در سطح ملی و بین المللی از کارکردهای گوناگون بهره می‌برد. ابرقدرت‌های استکباری و حامیان آنها به خصوص آمریکا از جمله کشورهایی هستند که توانسته‌اند از این دانش بهره برداری لازم و کافی را در جهان ببرند (لطفیان، ۱۳۸۳).

و بقیه یگانها یعنی سپاه دوم و سپاه هفتم عملیات روانی آمریکا که شامل ۰/۷۴ کل واحدهای عملیات روانی هستند در احتیاط می باشند. گردان هشتم از سپاه چهارم مسئولیت منطقه خاورمیانه را بر عهده دارد و تحت عنوان (سنت کام) ذکر می شود (فرید من، ۲۰۰۳).

ارتش آمریکا دارای سه سپاه عملیات روانی می باشد که عبارتند از: سپاه دوم عملیات روانی، سپاه چهارم عملیات روانی و سپاه هفتم عملیات روانی که زیر نظر فرماندهی عملیات روانی و امور غیر نظامیان قرار دارد و زیر نظر فرماندهی عملیات های ویژه آمریکا اداره می شود، سپاه چهارم عملیات روانی که حدود ۲۶ درصد کل واحدهای عملیات روانی آمریکا را تشکیل می دهد، تنها بخش فعال در عملیات روانی می باشد

فریدمن عملیات روانی آمریکا را در چهار سطح طبق جدول زیر طبقه بندی می کند: (فرید من، ۲۰۰۳)

شامل فعالیتهای گسترده و بلند مدتی است که در آن سعی می شود کشورها و مجامع دوست، دشمن و بی طرف را به شیوه ها و عملکردهای روانی مختلف، مطابق خواست خود هدایت کند. هر چند این برنامه ها بیشتر خارج از حوزه نظامی صورت می پذیرند، اما ممکن است، امکانات وزارت دفاع را به خدمت گیرند.	عملیات روانی استراتژیک
هدف از عملیات روانی عملیاتی، حمایت و پشتیبانی از آن مأموریت و تحمیل فشار روانی بر نیروهای دشمن واقناع مردم غیر نظامی برای یاری رساندن به فرمانده عملیات تاکتیکی در راستای تحقق اهداف از پیش تعیین شده است.	عملیات روانی عملیاتی
در محدوده ای مشخص (میدان جنگ) و با اهداف معین انجام می شود و افراد نظامی و غیر نظامی وفادار به دشمن که در صحنه عملیات رزمی هستند را مورد هجوم قرار می دهد.	عملیات روانی تاکتیکی
این نوع عملیات در مناطق تازه تصرف شده یا در نواحی که قبلا در دست دشمن بودند، به اجرا در می آید؛ تأکید این نوع عملیات بر بازگشت به حالت عادی می باشد.	عملیات روانی تحکیمی

دهی ساختار نظام بین الملل بر اساس تثبیت منافع خود بود، به طرح یک دشمن مشترک و خطر فوری و تهدید کننده نیاز داشت؛ واقعه یازده سپتامبر بهانه لازم را به دست آنها داد و با ربط دادن تروریسم به اصولگرایی و بنیادگرایی اسلامی و اینکه کشور عراق مأمن تروریستهاست و صدام حسین تروریستها را آموزش واز آنها حمایت می کند و از طرفی دیگر در حال تولید سلاح های شیمیایی و میکروبی است و این دو موضوع تهدید کننده صلح و امنیت جهانی هستند، از لزوم از بین بردن صدام و حمله به کشور عراق سخن راند (سلیکتر، ۲۰۰۸).

پس از آن آمریکایی ها با استفاده از جو روانی ایجاد شده ناشی از حوادث یازده سپتامبر به هماهنگی با سایر قدرت های دنیا اقدام کردند و با توجه به برتریهای خود و همچنین با استفاده از روش های مختلف عملیات روانی مزایای متعددی را برای کشورهایی که

آمریکایی ها همواره استفاده وسیعی از عملیات روانی در منازعات مختلف نموده اند؛ که از آن جمله می توان به جنگ کره، ویتنام، صربستان، جنگ ۱۹۹۱ و افغانستان اشاره نمود (هاریسون، ۲۰۰۹). پس از آن به دلیل اهمیت استراتژیک منطقه خاورمیانه، توجه کشورهای جهان بخصوص آمریکا به این ناحیه معطوف، و این منطقه را به کانون بحران ها، چالش ها و مناقشات بین المللی تبدیل کرده است. در واقع منابع اقتصادی، ویژگی های قومی، تنوع زیستی واز همه مهم تر، تخاصم رژیم اشغالگر قدس با جهان اسلام و تمرکز کشورهای مسلمان و سایر متغیرهای سیاسی اجتماعی، انگیزه بخش مداخلات آمریکا در کشورهای این ناحیه از جهان بوده است (امینیان، ۱۳۸۳، ص ۱۱).

آمریکا که در طول دوران پس از فروپاشی شوروی و نظام دوقطبی در جستجوی یافتن مفهومی سامان بخش برای رفتار خارجی خود و توجیهی برای شکل

از شیوه های عملیات روانی استفاده نمودند (ضیایی پرور، ۱۳۸۳، ص ۱۸۰).

با توجه به اهمیت موضوع و مطالبی که بیان شد سعی بر این است که در این تحقیق به این سوالات پاسخ بگوییم:

- ۱- آمریکایی ها در جریان اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ از کدامین تکنیک ها، تاکتیکها و ابزارهای عملیات روانی در سطح استراتژیک استفاده نمودند؟
- ۲- آمریکایی ها در جریان اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ از چه تکنیک ها، تاکتیکها و ابزارهای عملیات روانی در سطح عملیاتی استفاده نمودند؟
- ۳- آمریکایی هادر جریان اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ در سطح تاکتیکی از کدامین تکنیک ها، تاکتیک ها و ابزارهای عملیات روانی استفاده نمودند؟
- ۴- آمریکایی هادر جریان اشغال عراق در سال ۲۰۰۳ در سطح تشبیتی (تحکیمی) از کدامین تکنیک ها و تاکتیک ها برای تحکیم و تثبیت حضور خویش استفاده نمودند؟

روش

تحقیق حاضر از نظر نوع، کاربردی است. زیرا در این تحقیق محقق بدنبال کشف وحل مشکلات و خلأ اطلاعاتی راجع به جنگ روانی آمریکا علیه عراق و ارائه راهکار در این زمینه می باشد. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش توصیفی- پیمایشی می باشد. جامعه آماری این پژوهش عبارتند از اساتید و صاحب نظران عملیات روانی دانشگاه جامع امام حسین(ع) و همچنین تعدادی از فرماندهان نظامی که در بحث جنگ روانی از تخصص لازم برخوردار هستند (و حوادث جنگ ۲۰۰۳ را از نزدیک رصد می کردند)؛ از طریق روش نمونه گیری هدفمند (در حد کفایت و اشباع) انتخاب شدند.

ابزار پژوهش: زمانی که محقق واقعاً می داند به چه اطلاعاتی نیاز دارد و نحوه سنجش متغیرهای مورد نظرش را نیز می داند، پرسشنامه ابزار کارآمد و مفیدی برای جمع آوری داده ها می باشد. (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۳). لذا ابزار گرد آوری داده ها در این

به طرح آنها پیوندند، بر شمرده و توانستند بسیاری از قدرتها را (علی رغم مخالفت اولیه شان از حمله به عراق) با خود همراه سازند.

پس از مجاب سازی افکار عمومی جهان^۱ (علی رغم مخالفت اولیه)، دستگاه تبلیغاتی و روانی آمریکا تصمیم گرفت که افکار عمومی داخلی^۲ را نیز متقاعد سازد که که نبرد میان آمریکا و عراق نبرد بین دو اردوگاه خیر و شر است و نبرد بین این دو اردوگاه اجتناب ناپذیر است، چرا که در صورت عدم از بین بردن صدام و حزب بعث آرامش و امنیت جهان بخصوص آرامش مردم آمریکا به خطر خواهد افتاد و از این طریق نیز توانستند افکار عمومی آمریکا را متقاعد کنند تا از اقدامات هیأت حاکمه در جهت حمله به عراق حمایت کنند. موافق بودن ۷۳ درصدی در جنگ ۱۹۹۱، ۷۶ درصدی در جنگ افغانستان و ۷۱ درصدی در جنگ ۲۰۰۳ عراق، حاکی از موفقیت آمیز بودن روشهای عملیات روانی آمریکا دارد (کامکار، ۱۳۸۲، ص ۱۷۹).

پس از اقدامات موفق دستگاه عملیات روانی آمریکا در مجاب سازی افکار عمومی جهان و داخل آمریکا، جورج بوش در نوزدهم مارس ۲۰۰۳ به بهانه مبارزه با تروریسم و از بین بردن سلاح های کشتار جمعی حمله همه جانبه خود را به عراق آغاز نمود.

با نگاهی اجمالی و با توجه به تحقیقات فراوان، محققان علوم نظامی، عملیات نظامی نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا علیه عراق در جنگ سوم خلیج فارس ۲۰۰۳ بیشتر بر مبنای مدیریت روانی جنگ به منظور شکست اراده رهبران، نظامیان و مردم عراق انجام شد. حتی استفاده از سلاجهایی که توان تخریبی بسیار بالایی داشت نیز، با هدف تأثیر روانی آنها انجام شد. براین اساس می توان گفت برای نخستین بار عملیات های نظامی پیوست عملیات روانی شدند. و در این جنگ نیروهای آمریکایی قبل، حین و بعد از جنگ و در سطوح مختلف (استراتژیکی^۳، عملیاتی^۴، تاکتیکی^۵، تشبیتی^۶)

- 1- World Public opinions
- 2- Intenal public opinions
- 3- Strategic
- 4- Operationa
- 5- Tactical
- 6- Consolidant

۲- تک تک سوالات طرح شده با استفاده از فرمول لاشه مورد بررسی و اصلاح قرار گرفت و نهایتاً پرسشنامه با سوالات مختلف تنظیم گردید. لذا روایی ابزار با بهره گیری از روش اعتبار درصدی، (۷۸/۵) تأمین گردید. برای پایایی پرسشنامه نیز از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. (سکاران، ۱۳۸۱) و مقادیر آلفای کرونباخ مقیاس‌های سطح راهبردی و عملیاتی تحقیق بالاتر از ۰/۶۰ و مقیاس‌های سطح تاکتیکی و تحکیمی بالاتر از ۰/۷۰ هستند، لذا مقیاس‌ها از قابلیت اعتماد لازم برخوردار می‌باشند.

نتایج

نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که پرسشنامه تحقیق در اکثر موارد از پایایی خوبی برخوردار می‌باشد. در این پژوهش نیز متناسب با تحلیل داده‌ها و اطلاعات و برای پاسخ به سوالات اساسی از روشهای آماری توصیفی (شاخص‌های تمایل به مرکز، پراکندگی، نسبت‌ها و درصدها و نمودارها) استفاده شد. داده‌ها پس از ورود به رایانه با نرم افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

پژوهش پرسشنامه می‌باشد. پرسشنامه مورد استفاده در این مطالعه یک پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد که از سه قسمت تشکیل شده است. قسمت اول پرسشنامه ویژگی‌های فردی آزمودنی‌ها (سن، تحصیلات، مسولیت مدیریتی و جایگاه خدمتی) را می‌سنجد. قسمت دوم پرسشنامه شامل گزاره‌ها (تکنیک‌ها و تاکتیک‌های عملیات روانی) می‌باشد که به صورت دو ارزشی طراحی گردیده است، بدین صورت که یک بار از آزمودنی خواسته شده است بر اساس روش لیکرت به گزاره‌ها نمره بدهد. (خیلی زیاد ۵ امتیاز، زیاد ۴ امتیاز، تاحدی ۳ امتیاز، کم ۲ امتیاز و خیلی کم ۱ امتیاز) و یک بار دیگر از وی خواسته شده است تا سطح (استراتژیکی- عملیاتی- تاکتیکی- تحکیمی) استفاده شده از آن تکنیک یا تاکتیک را مشخص نماید. قسمت سوم پرسشنامه هم شامل ابزارهای عملیات روانی می‌باشد. برای سنجش روایی پرسشنامه اقداماتی انجام پذیرفت که شامل:

۱- مشورت با استادان و صاحب نظران متناسب با زمینه تحقیق و بهره‌گیری از نظرات آنها.

جدول ۱- شاخص‌های مربوط به متغیر سطح راهبردی

شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار
میانگین	۴/۵۷	انحراف معیار	۰/۳۷۴	حداکثر	۵
میانه	۴/۶۰	دامنه تغییر	۱/۶۰	تعداد	۴۶
نما	۵	حداقل	۳/۴۰		

گویه‌ها را در سطح راهبردی و خیلی بالاتر از حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

طبق جدول شماره ۱ میانگین مربوط به متغیر سطح راهبردی (۴/۵۷) است، که با توجه به دامنه تغییر (۱/۶۰) و حداقل (۳/۴۰) و حداکثر (۵) این میانگین از میانگین متوسط (۳) بالاتر است، یعنی پاسخ‌گویان این

جدول ۲- شاخص‌های مربوط به متغیر سطح عملیاتی

شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار
میانگین	۴/۱۷	انحراف معیار	۰/۶۰۶	حداکثر	۵
میانه	۴/۱۲	دامنه تغییر	۲/۲۴	تعداد	۴۳
نما	۳/۳۵	حداقل	۲/۷۶		

طبق جدول شماره ۲ میانگین مربوط به متغیر سطح عملیاتی (۴/۱۷) است، که با توجه به دامنه تغییر از (۲/۲۴) و حداقل (۲/۷۶) و حداکثر (۵) این میانگین از میانگین متوسط (۳) بالاتر است، یعنی پاسخ‌گویان این

گویه‌ها را در سطح عملیاتی و خیلی بالاتر از حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

جدول ۳- شاخص‌های مربوط به متغیر سطح تاکتیکی

شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار
میانگین	۴/۰۸	انحراف معیار	۰/۴۹۶	حداکثر	۵
میانه	۴/۰۵	دامنه تغییر	۱/۸۶	تعداد	۴۱
نما	۳/۶۲	حداقل	۳/۱۴		

طبق جدول شماره ۳ میانگین مربوط به متغیر سطح تاکتیکی (۴/۰۸) است، که با توجه به دامنه تغییر از (۱/۸۶) و حداقل (۳/۱۴) و حداکثر (۵) این میانگین از میانگین متوسط (۳) بالاتر است، یعنی پاسخ‌گویان این

گویه‌ها را در سطح تاکتیکی و خیلی بالاتر از حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

جدول ۴- شاخص‌های مربوط به متغیر سطح تحکیمی

شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار
میانگین	۳/۸۷	انحراف معیار	۰/۶۵۰	حداکثر	۵
میانه	۳/۹۲	دامنه تغییر	۲/۸۳	تعداد	۴۸
نما	۴	حداقل	۲/۱۷		

طبق جدول شماره ۴ میانگین مربوط به متغیر سطح تحکیمی (۳/۸۷) است، که با توجه به دامنه تغییر از (۲/۸۳) و حداقل (۲/۱۷) و حداکثر (۵) این میانگین از میانگین متوسط (۳) بالاتر است، یعنی پاسخ‌گویان این

گویه‌ها را در سطح تحکیمی و بالاتر از حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

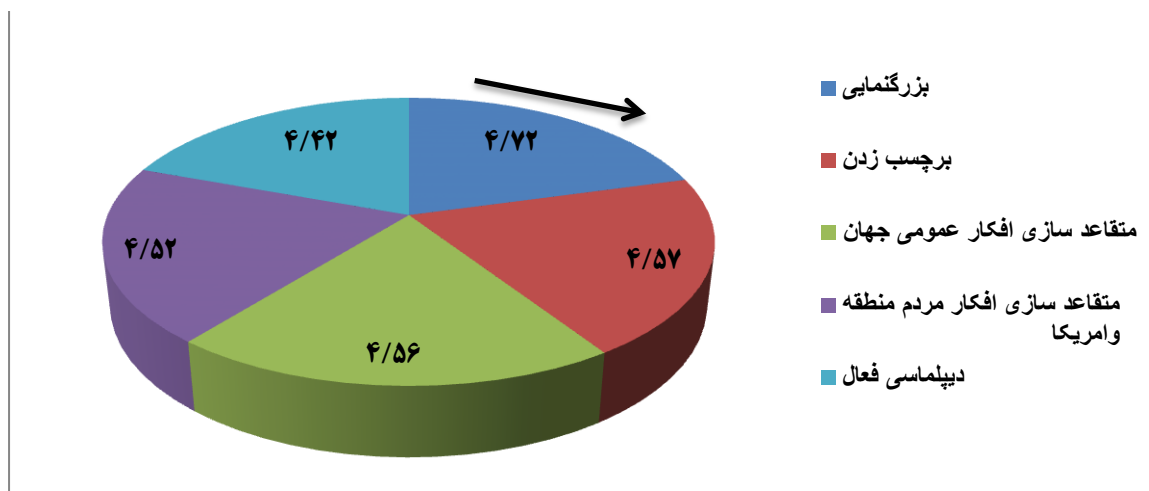
با توجه به اینکه هدف اصلی ما در این تحقیق شناسایی و تعیین مهم‌ترین تکنیک‌ها، تاکتیک‌ها

و ابزارهای عملیات روانی^۱ آمریکا در جنگ ۲۰۰۳ میلادی علیه عراق در سطوح مختلف عملیات روانی است، لذا با توجه به تحلیلی که از داده‌ها و همچنین نظرات اساتید و کارشناسان به دست آمد، نتایج تحقیق بدین صورت بیان می‌شود:

در پاسخ به سوال اول پاسخ‌گویان معتقدند که آمریکا علیه عراق در سطح راهبردی با میانگین ۴/۵۷ از مجموع ۵ امتیاز به ترتیب از ۶ تاکتیک

ودپلماسی فعال با ۴/۴۲ امتیاز استفاده نموده است. مطابق با نمودار زیر:

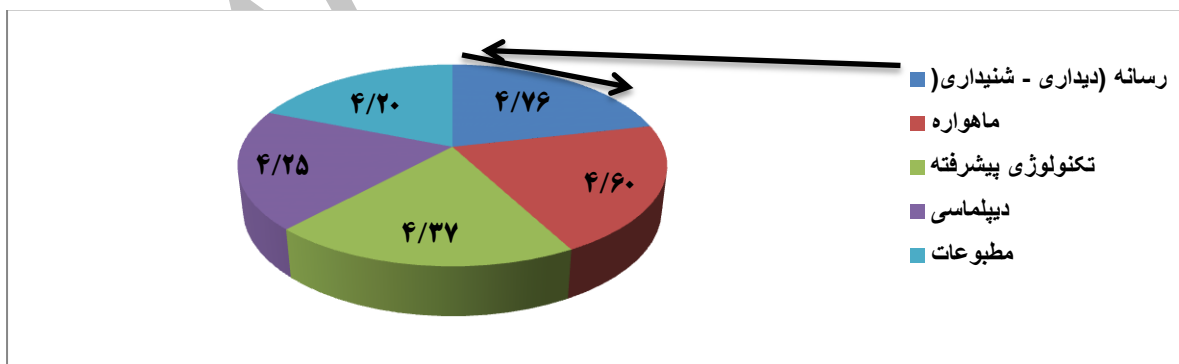
بزرگنمایی، با ۴/۷۲ امتیاز، برجسب زدن با ۴/۵۷ امتیاز، متقاعد سازی افکار عمومی جهان با ۴/۵۶ امتیاز، متقاعد سازی افکار عمومی منطقه و مردم آمریکا با ۴/۵۲ امتیاز

نمودار ۱- (دسته بندی تکنیک های متغیر سطح راهبردی بر حسب میانگین)

رسانه (دیداری و شنیداری) با ۴/۷۶ امتیاز، ماهواره با ۴/۶۰ امتیاز، تجهیزات و تکنولوژی پیشرفته با ۴/۳۷، دیپلماسی با ۴/۲۵ و رسانه (دیداری) با کسب ۴/۲۰ امتیاز، مورد استفاده قرار گرفتند. مطابق نمودار زیر:

در پاسخ قسمت دوم سوال اول که آمریکا بیشتر از کدام ابزارهای عملیات روانی برای اجرایی نمودن عملیات روانی خویش در سطح راهبردی استفاده نمود؟ نتایج زیر حاصل شد: ابزارهای استفاده شده در سطح استراتژیک با کسب میانگین ۴/۴۲ از مجموع ۵ امتیاز به ترتیب عبارتند از:

نمودار ۲- (دسته بندی ابزارهای سطح راهبردی بر حسب میانگین)

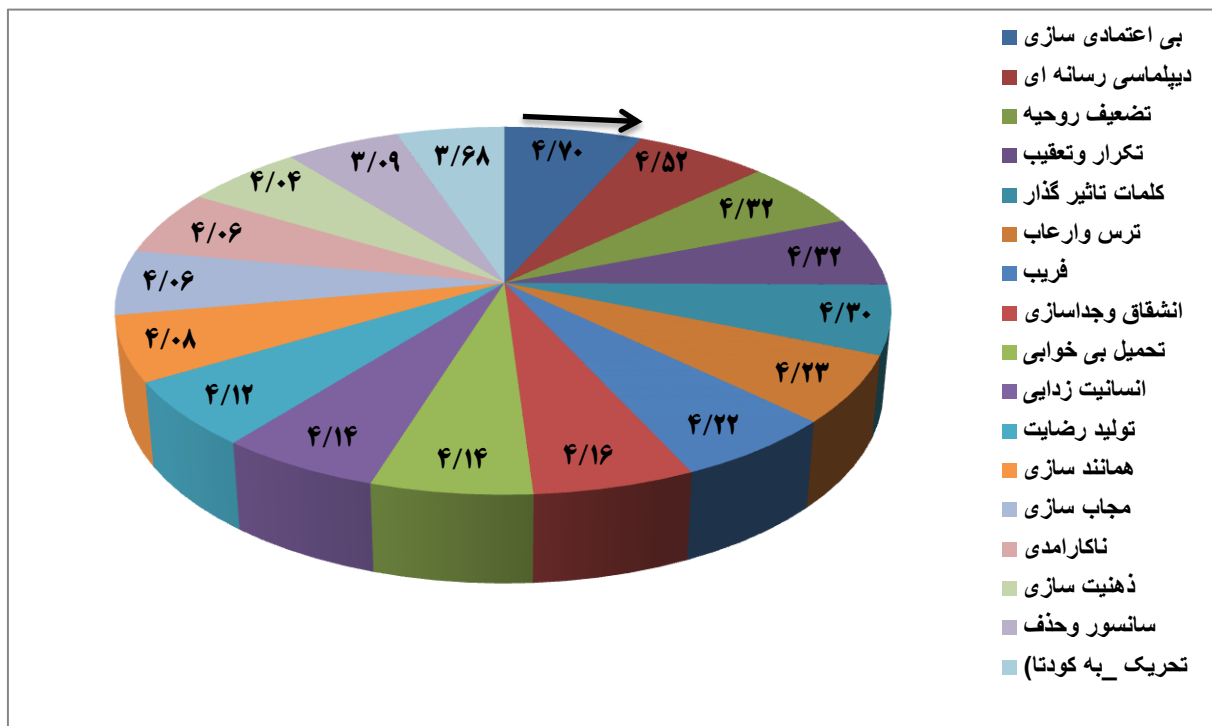
آمریکا علیه عراق در جنگ ۲۰۰۳ میلادی در سطح عملیاتی استفاده نمودند، امتیاز ۴/۱۷ از مجموع ۵ امتیاز را کسب نمودند که مهمترین آنها به ترتیب

در پاسخ سوال دوم با توجه به تحقیقات صورت گرفته تجزیه و تحلیل نظرات پاسخ گوینان مشخص گردید، روش هایی که نیروهای ائتلاف به رهبری

تحریک(به کودتا) با ۳/۶۸ امتیاز، کمترین استفاده را نمودند.

سایر روش هایی که آنها در سطح عملیاتی استفاده نمودند به ترتیب طبق نمودار زیر می باشد:

عبارتنداز: بی اعتمادی سازی با امتیاز ۴/۷۰، دیپلماسی رسانه ای با ۴/۵۲ تضعیف روحیه و تکرار و تعقیب با کسب ۴/۳۲ امتیاز بطور مساوی رتبه ها ی بعدی را کسب نمودند. همچنین طبق نظر کارشناسان آمریکا در این مرحله از تکنیک سانسور و حذف با ۳/۹۰ و

نمودار ۳- (دسته بندی تکنیک های سطح عملیاتی بر حسب میانگین)

مختلف با ۴/۳۴ امتیاز از مجموع ۵ امتیاز را کسب نمودند، و تکنیک کارتهای بازی و یازگشت تسلیمی ها واسرا به خانواده به ترتیب با ۳/۵۴ و ۳/۳۸ امتیاز رتبه ها ی آخر را در این کسب نمودند.

سایر روشهای که در سطح تاکتیکی استفاده شد. به ترتیب طبق نمودار زیر می باشد:

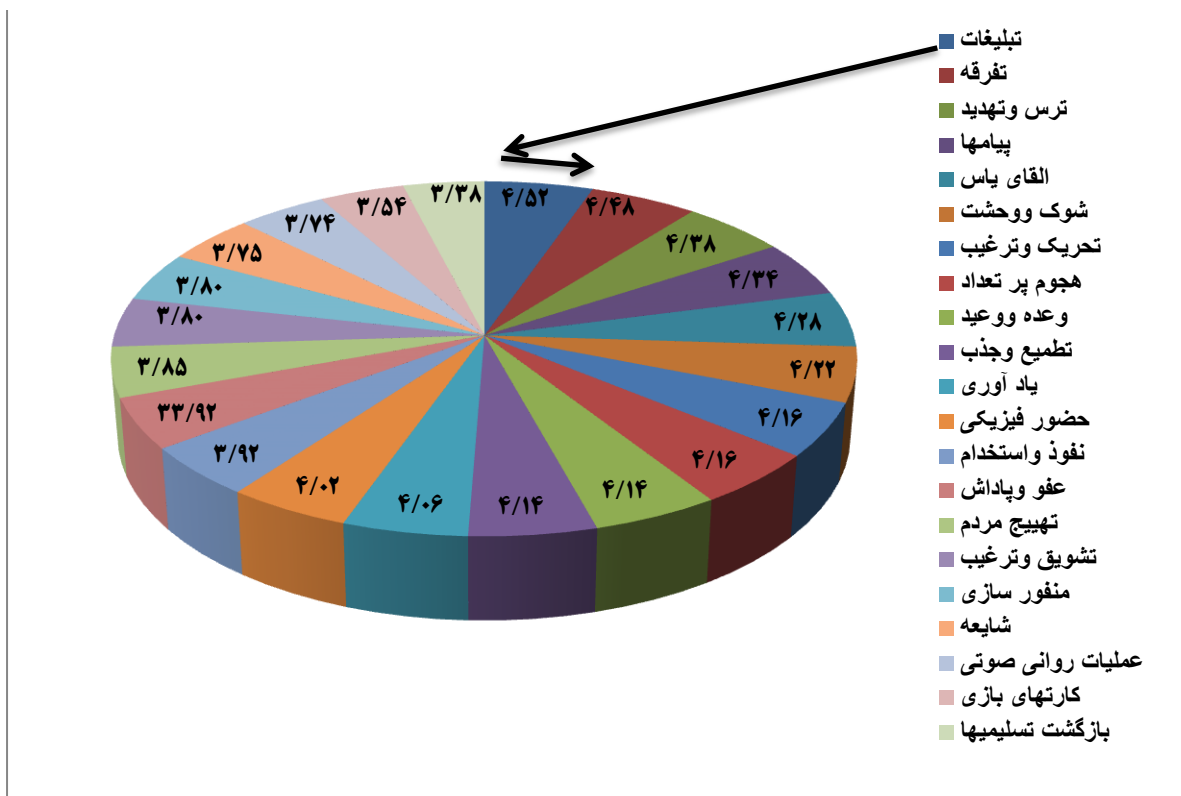
همچنین مشخص گردید که نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا در این سطح بیشتر ابزارهای، اینترنت، مصاحبه و مکاتبه را به ترتیب با ۴/۳۷، ۴/۴ و ۳/۹۱ امتیاز به کار بردند.

در پاسخ به سوال سوم که عبارت بود از:

آمریکایی ها در جنگ ۲۰۰۳ علیه عراق از کدامین تکنیکها، تاکتیک ها و ابزار های عملیات روانی در سطح تاکتیکی استفاده نمودند؟ نتایج زیر حاصل شد:

تبلیغات با ۴/۵۲ امتیاز، تاکتیک تفرقه به ۴/۴۸ امتیاز، ترس و تهدید با ۴/۳۸ و استفاده از پیامهای

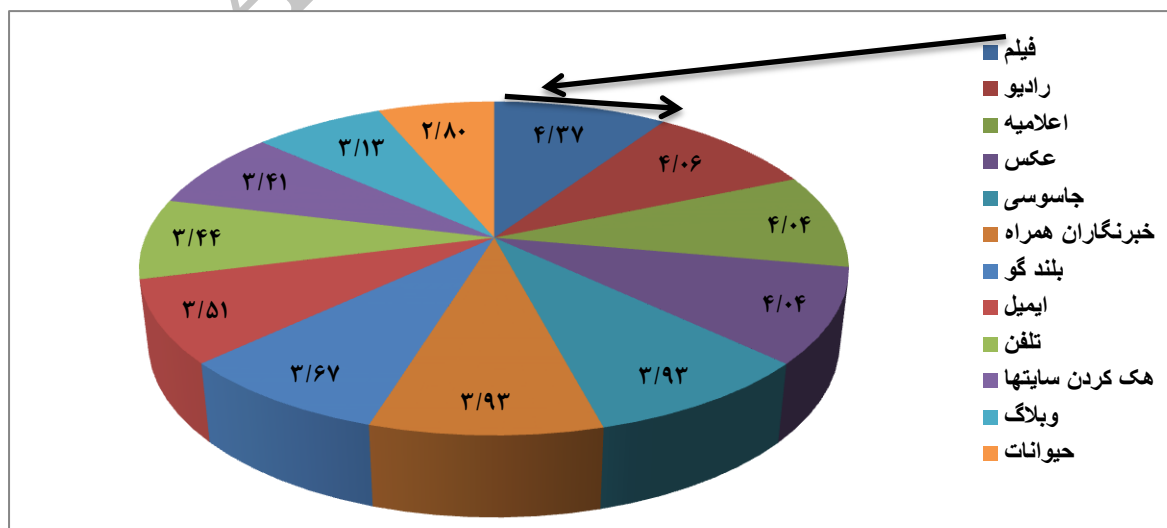

نمودار ۴- (دسته بندی تکنیک های سطح تاکتیکی بر حسب میانگین)

۴/۰۴ امتیاز واز ابزارهای وبلاگ با ۳/۱۳ و حیوانات با ۲/۸۰ امتیاز کمترین استفاده را نمودند. سایر ابزارهایی که در سطح تاکتیکی استفاده شد. به ترتیب طبق نمودار زیر می باشند:

در جواب به این سوال که از کدامین ابزارها برای اجرای نمودن شیوه های عملیات روانی در سطح تاکتیکی استفاده نمودند مشخص گردید نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا بیشترین استفاده را از ابزارهای فیلم با ۴/۱۷، رادیو با ۴/۰۶، و اعلامیه با

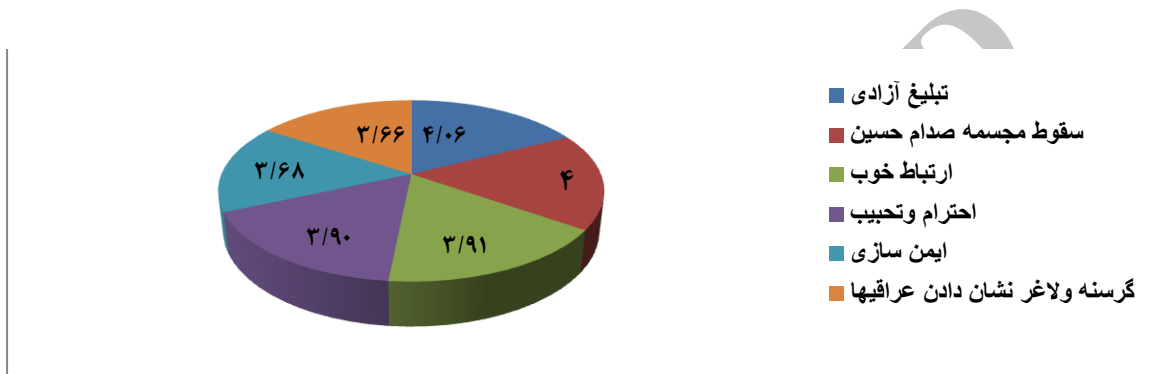
نمودار ۵- (دسته بندی ابزارهای مربوط به سطح تاکتیکی بر حسب میانگین)

تبلیغ آزادی ۴/۰۶ امتیاز، سقوط مجسمه صدام حسین ۴ امتیاز، ارتباط خوب ۳/۹۱ احترام و تحیب ۳/۹۰، ایمن سازی ۳/۶۸ و گرسنه و لاغر نشان دادن مردم و اسرای عراق با کسب ۳/۶۶ امتیاز.

طبق نظر پاسخ گویان نیروهای ائتلاف به رهبری آمریکا جهت تشبیت و تحکیم حضور خویش بعد از اشغال عراق بیشتر از روشهای فوق استفاده نمودند، که در نمودار زیر آورده شده است.

در پاسخ به سوال چهارم که عبارت بود از این که آمریکایی ها علیه عراق در جنگ ۲۰۰۳ از کدام تکنیکها و روشهای عملیات روانی در سطح تحکیمی استفاده نمودند؟

طبق نظر کارشناسان و همچنین مطالعات صورت گرفته؛ متغیر سطح تحکیمی با میانگین ۳/۸۷ امتیاز از مجموع ۵ امتیاز شامل تکنیکهای زیر است:

نمودار ۶- (دسته بندی تکنیک های مربوط به سطح تحکیمی بر حسب میانگین)

مدرن است. (تیمیوتی، ۲۰۰۵) از طرف دیگر یکسری عوامل وزمینه هایی در ارتش و مردم عراق وجود داشت که موجب تسهیل عملیات روانی آمریکا در عراق گردید. از جمله:

- ۱- تحقیر شدن نیروهای مسلح توسط دولت و حزب
- ۲- عدم وجود زمینه ابتکار و خلافت در ارتش ۳-
- نقش اکثریت شیعه در بدنه ارتش ۴- عدم تمایل به جنگ ۵- وقوف ارتش به نداشتن نیروی کمکی و پشتوانه مردمی. در مجموع این عوامل باعث کاهش انگیزه و میل به مقاومت و جنگ در نیروهای مسلح عراق شد و آمریکا در جنگ روانی خویش علیه حریف بر آنها تکیه کرد (اکبری، ۱۳۸۷، ص ۹۷۳).

زمینه های قبلی در بین مردم برای عدم مقاومت:

به لحاظ روحی و روانی، باید باید چهار مولفه در ذهن مردم عراق از قبل شکل می گرفت تا به دفاع مردمی از رژیم بعث بر خیزند. این عوامل موثر در تبدیل جنگ به مقاومت مردمی را می توان به شرح زیر بر شمرد:

بحث و نتیجه گیری

نکته ای که باید به آن توجه داشت این است که هر تاکتیک جنگ روانی، در مورد جامعه ای خاص، ممکن است کاربرد خاص داشته باشد. بنابراین آزمایش کارایی آنها قبل از عمل باید به اثبات رسیده باشد. نکته دیگر آنکه تاکتیک ها از جنبه دوگانه ای برخوردار هستند؛ یعنی آنکه ممکن است زمانی آماج آن تاکتیک قرار بگیریم و زمانی آن را در مورد دشمن اجرا کنیم بنابراین تاکتیک ها وسیله ای برای رسیدن به هدف محسوب می شوند و توسط هر گروه، هر کس و هر نظامی، با توجه به شرایط خود ممکن است به کار گرفته شود (ویلیام دافرتی و موریس جان ویتز، ۱۹۹۸).

پنتاگون^۱ پیش از عملیات ۲۰۰۳، درسهای زیادی از جنگ ویتنام و جنگهای پس از آن آموخته بود. یکی از مهمترین این درسهای این بود که موفقیت در جنگ در وهله اول و پیش از هرچیز منوط به استفاده از تکنیک ها و ابزارهای عملیات روانی از طریق رسانه های

روانی آمریکا و توجیه دانشجویان دانشگاه های مختلف نیروهای مسلح.
 ۶) تدوین برنامه های بلند مدت و اجرا و تکرار و تمرین این برنامه ها در دانشگاه ، بسیج و برای نیروهای مردمی و دانشجویان و ارتقاء سطح آگاهی آنها جهت مقابله با عملیات روانی دشمن.

۱- احساس ضرورت دفاع از دین ۲- احساس دفاع از دین و مذهب ۳- احساس ضرورت دفاع از حاکمیت ۴- بی تفاوتی نسبت به اشغالگران؛ اما به دلیل عملکرد منفی صدام در طول سالهای گذشته که جز جنگ، کشتار، رعب، وحشت و فقر دستاورد دیگری نداشت باعث شد که این احساس در بین مردم عراق شکل نگیرد و احساس منفی عراقی ها از اشغال کشورشان کمتر از احساسی بود که نسبت به ساقط شدن صدام داشتند. از سوی دیگر ، مردم عراق به دلیل تحقیرهای مداومی که از طرف حکومت تحمل می کردند در ابتدا از ورود مهاجمان احساس حقارت نکردند (اکبری، ۱۳۸۷، ص ۹۷۵).

به همین دلیل دستگاه عملیات روانی آمریکا با علم و اطلاع از وضعیت داخلی عراق و با استفاده از تجارب قبلی با همکاری و همراهی نهادها، مؤسسات و شبکه های خبری مهم خود، جنگ روانی پرحجمی را قبل ، حین و بعد از از جنگ در سطوح مختلف (راهبردی- عملیاتی- تاکتیکی- و تحکیمی) اجرا کردند؛ و در عملیات روانی خویش بیشتر از تکنیکهای بزرگنمایی، برچسب زدن، متقاعد سازی، بی اعتمادی سازی، دیپلماسی رسانه تضعیف روحیه، تبلیغات، تفرقه و ترس و تهدید استفاده نمودند و برای پیشبرد عملیات روانی خویش در سطوح مختلف بیشتر از ابزارهای رسانه، ماهواره، اینترنت، فیلم، رادیو و اعلامیه استفاده نمودند.

پیشنهادات:

- ۱) لزوم تدوین و یا تکمیل مبانی نظری تاکتیک های جنگ روانی آمریکا و نو سازی آنها جهت استفاده در دانشگاه های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بخصوص دانشگاه امام حسین (ع).
- ۲) لزوم اجرای تاکتیک های جنگ روانی آمریکا با عنوان آیین متجاوز در قالب ۳ واحد درسی دانشجویان دانشگاه امام حسین (ع).
- ۴) ایجاد باور و اعتقاد همه مسئولین جمهوری اسلامی نسبت توان و قدرت عملیات روانی در زمان حال و آینده.
- ۵) بررسی و تجزیه و تحلیل جریان های سیاسی و روانی موجود در کشور و مقایسه آن به شیوه جنگ

- 16- Herbert F,(2003). Psychological operation in Gulf War and desert fox international psy war society,175
- 17- Selliktar F,(2008). the politics of international and amarican wars in iraq, newyork,palegrave macmillans,pa120
- 18- Harrison T,(2009).impact of the wars in iraq afghanistan on the military,s plans, programs and budjes. Center for strategic and budgetary assessments,http://www.csbaonline.org/4publication/ publiary/ R.20090812.impact of thw wars.
- 19- Thimothy ,L.(2005). Modern Mddia and propagnda.Boston:Mcgraw-hill
- 20-Daugherty,w.and Morris,j(1998).psychological war case case book(Baltimor,Md,the john hopkins press,1998)p 18.

منابع

- ۱- الیاسی، محمد حسین(۱۳۸۸). مقدمه ای بر عملیات روانی در بحران. انتشارات دانشگاه امام حسین(ع)، صص ۱۱-۱۰.
- ۲- امامزاده فرد، پرویز(۱۳۸۲). عملیات روانی آمریکا در جنگ سوم خلیج فارس در سال ۲۰۰۳، فصلنامه عملیات روانی، سال اول، شماره ۳، صص ۲۲.
- ۳- ابراهیمی خوسفی، محمد؛بای، نادعلی؛ صدوقی،مراد علی؛(۱۳۸۶). عملیات روانی و فریب استراتژیک(جنگ نرم ۴) تهران:انتشارات ابرار معاصر، صص ۱۱.
- ۴- اکبری، حسین(۱۳۸۷). جنگ روانی در عراق، مجموعه گزارشهای موضوعی پیرامون عراق در جنگ ۲۰۰۳. تهران: انتشارات مرکز فرماندهی و کنترل خاتم الانبیاء(ص)، صص ۹۶۸-۹۷۰.
- ۵- امینیان، شهریار(۱۳۸۳).خاورمیانه صحنه عملیات روانی. قم: ندای دوست،صص ۱۱
- ۶- سکاران،اوه(۱۳۸۱). روش های تحقیق در مدیریت.تهران، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی؛چاپ دوم؛
- ۷- صلاح، نصر(۱۳۸۰). جنگ روانی. ترجمه محمود حقیقت کاشانی، تهران: انتشارات سروش.
- ۸- ضیایی پور،حمید(۱۳۸۳)؛ جنگ نرم ۲(رسانه ها)؛ تهران: انتشارات ابرار معاصر.صص ۱۸۲.
- ۹- کامکار،مهدی(۱۳۸۷). درآمدی بر راهبردهای عملیات روانی آمریکا علیه جهان اسلام. کتاب گونه شناسی در عملیات روانی، تهران: انتشارات معاونت فرهنگی و تبلیغات دفاعی ستاد کل نیروهای مسلح،صص ۱۷۹
- ۱۰- میرانی، اکبر(۱۳۸۹). عملیات روانی آمریکا در عراق: شیوه کاربرد قدرت نرم. کتاب جنگ نرم ۴، تهران:انتشارات معاونت فرهنگی و تبلیغی ستاد کل نیروهای مسلح.صص ۲۷۵
- ۱۱- دانایی فرد، حسن؛ الوانی، سید مهدی؛ آذر، عادل؛(۱۳۸۳). روش شناسی پژوهش کمی در مدیریت: رویکردی جامع، تهران: انتشارات صفار.
- ۱۲- مرادی،حجت اله(۱۳۸۷). عملیات روانی نظامی: مفهوم، تکنیک و روشها. فصلنامه عملیات روانی، سال پنجم، شماره نوزدهم،
- ۱۳- لطفیان، ابراهیم (۱۳۸۳). عملیات روانی در نظام سلطه. فصلنامه عملیات روانی، شماره ۷. صص ۴۶
- ۱۴- هیلزگری، کریس (۱۳۸۱). جنگ پسا مدرن ترجمه احمدرضا تقاء، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران، صص ۴۸

- 15- Herbert F,(2003). us Psychological operation in Iraq: operation Iraqi freedom,in http:// www.psy.ir